

Preskription i försäkringsavtalsrätten

av Yvonne Nordgård

Yvonne Nordgård
yvonne.nordgard@telia.com

Ett rättsområde som i princip saknat vägledande prejudikat från Högsta domstolen är preskription inom försäkringsrätten. Underinstansernas domar sprider inte något direkt ljus över tillämpningsproblematiken. Rättsutvecklingen på området sker väsentligen genom försäkringsnämndernas verksamhet.¹ Nämndernas syn på preskriptionsfrågan är splittrad och en och samma fråga har ibland avgjorts på mot varandra stridande sätt vid olika sammanträden.²

I den praktiska skaderegleringen råder det ofta olika uppfattningar om hur preskriptionsbestämmelserna skall tillämpas på framförallt personsador, särskilt sådana skador som visar sig långt senare än själva olyckstillfället, s.k. fördröjda skador, t.ex. whiplashskador.³

I Inledning

Mot bakgrund av preskriptionsreglernas oklara lydelse och förekommande varierande praxis på området har HD beslutat ge prövningstillstånd i ett antal mål för att klarlägga rättsläget i flera avseenden. De regler som här avses är 29 § försäkringsavtalslagen (1927:77), 39 § konsumentförsäkringslagen (1980:38) och 28 § trafikskadelagen (1975:1410).

I FAL, KFL, och TSL stadgas att den som vill bevaka sin rätt till ersättning skall väcka talan inom tre år från det han fick kännedom om att fordringen kunde göras gällande och i vart fall inom tio år från det fordringen tidigast hade kunnat göras gällande.

I försäkringsavtalslagens förarbeten ges vissa upplysningar om preskriptionsbestäm-

melsens ändamål, men där görs ingen precisering av hur kravet på ”kännedom” skall förstås.⁴ Inom doktrin har uttrycket ”kännedom om att fordringen kunde göras gällande” diskuterats, och olika uppfattningar om dess innebörd finns redovisade.

En bidragande orsak till den kraftigt ökade mängden av antalet rättstvister som förekommer inom nämndernas och domstolarnas verksamhet anses vara avregleringen av försäkringsverksamheten i Europa under senare år, vilket medfört en ny internationell konkur-

Yvonne Nordgård är f.n. anställd hos Familjerättsjuristen Jurum AB. Artikeln utgör en förkortad version av hennes examensarbete, 20 poäng i civilrätt, vid Stockholms Universitet. Handledare: Professor Bill W. Dufwa. OBS! Kapitelnumreringen i artikeln följer numreringen i examensarbetet.

renssituation för de svenska försäkringsbolagen.⁵ Även försäkringsbolagens ändrade praxis under 1990-talet att regelmässigt åberopa specialpreskription och bolagens snäva tolkning av bestämmelserna påverkar givetvis den ökade frekvensen avseende preskription inom nämnderna och domstolarnas verksamhet. Med specialpreskription förstås preskription enligt annan lagstiftning än PreskL. Inom försäkringsrätten finns regler om specialpreskription.

1.2 Syfte och avgränsning

Syftet är att främst belysa de tolkningsproblem som uppkommer vid tillämpningen av preskriptionsbestämmelserna i 29 § FAL, 39 § KFL och 28 § TSL.

Centralt i bestämmelserna är hur tidsberäkningen skall ske när det gäller tre- och tioårsfristen men också hur dessa frister förhåller sig till varandra. Men även en rad andra frågor gör sig gällande vid försäkringsfall vilka jag kommer att redovisa under rubriken disposition. Andra bestämmelser som jag valt att ta med är 30 § FAL eftersom den anknyter till 29 § FAL och bestämmelsen i 104 § FAL. Den senare avser preskriptionsfristen avseende jämkning av förmånstagarförordnande och har i ett relativt färskt avgörande behandlats av HD.

Men även andra problem som hur preskriptionsavbrott sker, eller när försäkringsbolagen skall anses ha tagit slutlig ställning i en ersättningsfråga, eller vem som har bevisbördan avseende kännedom om att en fordran kan göras gällande kommer jag att beröra.

1.3 Metod

Utgångspunkten är de mål som HD för närvarande meddelat prövningstillstånd för men också de prejudikat som finns på området. Nämndernas praxis har fått ett relativt litet utrymme eftersom ämnet tidigare har be-

handlats i ett examensarbete av Yllenius⁶. Förutom lagtext och förarbeten har jag även sökt svar i doktrinen. Jag har slutligen haft kontakt med ett antal verksamma jurister inom försäkringsrättens område.

1.4 Disposition

Inledningsvis ges en introduktion avseende ändamålet och verkan av de allmänna preskriptionsbestämmelserna. Avslutningsvis en sammanfattning och slutord.

Uppsatsen koncentreras i huvudsak kring följande frågeställningar: Vad innebär uttrycket han ”fick kännedom om att fordringen kunde göras gällande”?

Vad krävs om insikt och vilken fordran avses? När kan en fordran göras gällande? Kan det finnas flera fordringar kopplade till samma skadehändelse? I så fall, när börjar preskriptionen att löpa för dessa, samtidigt eller olika? Påverkar ett senare besked om invaliditet preskriptionstidens beräkning vid personskada då t.ex. TSL är tillämplig. Är en skada som successivt leder till invaliditet att anse som en ny eller gammal skada?

2 Preskription

2.1 Allmänt om preskription

PreskL (1981:130) omfattar enligt 1 § ”preskription av fordringar, i den mån inte annat följer av vad som är särskilt föreskrivet”. Lagen är alltså tillämplig på alla slags fordringar, oavsett om de avser pengar, varor, tjänster eller andra prestationer, s.k. *obligatoriska anspråk*. Fordringsbegreppet omfattar inte *sakrättsliga anspråk*, dvs. sådana som avser äganderätt, panträtt, retentionsrätt, nyttjanderätt m.m.⁷

I 2 § föreskrivs att en fordran preskriberas tio år efter tillkomsten, om inte preskriptionen avbryts dessförinnan. Preskriptionstiden för konsumentfordringar är tre år, 2 § st. 2. Efter preskriptionsavbrottet löper en ny pre-

skriptionstid med samma längd som den ursprungliga.⁸

Författningar som innehåller särskilda bestämmelser om preskription (specialpreskription) tar över de allmänna preskriptionsbestämmelserna.

I de fall en författning inte är uttömmande utan bara reglerar vissa frågor om preskription, tillämpas bestämmelserna i PreskL på övriga frågor.⁹

Man skall dock observera att PreskL:s bestämmelser tillämpas på de nya preskriptionstider som löper efter det att preskriptionsavbrott gjorts enligt bestämmelser om specialpreskription.¹⁰

2.2 Ändamålet med preskription

*”Preskriptionstiden har bestämts till åstadkommande af reda och ordning och till undvikande af svårlösta rättegångar”. Den har sin grund jämväl i ett allmänt intresse.*¹¹

För regler om preskription brukar anföras i huvudsak två skäl. Det ena är olägenheten att tillåta process om ett rättsförhållande, som är så gammalt att bevisningen typiskt sett kan förväntas vara svag.

Om domstolen tvingas döma på svag bevisning blir utgången osäker.

Utän preskriptionsfristen skulle risken finnas för att domstolens dömande kunde att uppfattas som godtyckligt. Bevismedlen blir i allmänhet svagare med tiden, den s.k. *bevisbegränsningsfunktionen*.¹²

Det andra skälet är önskan av att befria gäldenären från skyldigheten att för all framtid bevara bevismedel (vanligen kvitton), om fullgjord prestation (vanligen betalning) för att undgå obefogade krav, s.k. befriandebesvär. Det brukar även framhållas att en utsträckt förvaringsskyldighet skulle innebära avsevärda besvär för gäldenären och skulle för rörelsedrivande gäldenärer med tiden kunna bli orimligt betungande.¹³

Samhället skall verka för sunda relationer

mellan medborgarna, varvid en snar skuldavveckling anses vara en god ordning den s.k. *avvecklingsfunktionen*.¹⁴ I förarbetena till preskriptionslagen framhölls att det måste vara ett konsumentintresse att fordringar inom konsumentområdet avvecklas inom rimlig tid¹⁵. Preskriptionsfristen anses motivera gäldenären att bevara kvitton och andra handlingar som styrker att fordringen har betalats, eftersom han vet att han efter viss tid är fri från skulden (bevarandeeffekten). Detta till fördel för bevisbegränsningsfunktionen.¹⁶

Mot gäldenärens intresse står borgenärens intresse att bevara sin materiella rätt. Härav följer att preskription inte bör inträffa på ett sådant sätt som verkar överraskande för den genomsnittlige borgenären och att preskriptionsavbrott skall vara relativt lätt att åstadkomma.¹⁷ Vetskapen om risken för preskription torde normalt motivera borgenären att driva in sin fordran (indrivningseffekten), eller i vart fall klargöra sitt anspråk för gäldenären (klargörandeeffekten).

Som ovan anförts anses bevismedlen med tiden försvagas, varför omständigheterna i det enskilda fallet så småningom ger sken av att någon fordran inte föreligger. En anpassning av rättsläget sker så att det kommer att stämma överens med de yttre förhållandena. Lindskog kallar detta läge för ”nolläge” – *det presumtiva rättsläget*, fordringsanspråk föreligger inte om inte annat visas (anpassningsfunktionen).¹⁸

2.3 Verkan av preskription

Preskription¹⁹ innebär att en fordran inte längre kan utkrävas. Detta är preskriptionsinstitutets huvudsyfte. Borgenären förlorar därmed sin rätt att kräva ut sin fordran. Gäldenären är inte längre skyldig att fullgöra den prestation som fordringen avser.

Borgenären kan inte utverka dom eller liknande avgörande för att få fordringen fastställd. Inte heller kan verkställighet ske ge-

nom exekutiv myndighet. Detta betyder inte att alla rättsverkningar som är förenade med en fordran upphör när fordran preskriberas. En borgenär som har en säkerhet i form av en pant har rätt att få betalning ur panten även efter preskriptionstidens utgång.

En preskriberad fordran får under vissa omständigheter användas till kvittning. De allmänna bestämmelserna om kvittning kan inte utan vidare tillämpas inom områden där särskilda preskriptionsbestämmelser gäller. Frågan i vad mån kvittningsrätt föreligger får prövas från fall till fall.²⁰ Inom försäkringsrätten kan inte en fordran göras gällande kvittningsvis.²¹

En gäldenär som frivilligt²² betalar en preskriberad fordran har inte rätt att få tillbaka beloppet under återopande av preskription. Vid specialpreskription anses *condictio indebiti*²³ vara möjligt. Borgenären behöver dock inte betala tillbaka det han i god tro konsumerat. Om betalning däremot sker med vetskap om preskription föreligger ej rätt till återbetalning.²⁴ Inom försäkringsrätten torde återkrav av utbetald försäkringsersättning vara begränsade. Detta följer av att man kan ställa särskilt höga krav på att en försäkringsgivare prövar sina skyldigheter innan han gör en utbetalning.²⁵ Ett återkrav torde för övrigt strida mot god försäkringssed.²⁶

3. Preskriptionsavbrott

3.1 Allmänt

Som tidigare nämnts, innebär preskriptionens inträde att gäldenären befrias från sina förpliktelser att fullgöra den prestation som fordringen avser, samtidigt som preskriptionen kan medföra att borgenären lider rättsförlust. Denna risk undanröjs genom regler om preskriptionsavbrott. Preskriptionsavbrytande åtgärd anses innebära en föryngring av bevismaterialet avseende fordringens existens.²⁷

Enligt 5 § PreskL, avbryts preskriptionen genom att:

1. gäldenären utfäster betalning, erlägger ränta eller amorering eller erkänner fordringen på annat sätt gentemot borgenären,
2. gäldenären får ett skriftligt krav eller en skriftlig erinran om fordringen från borgenären, eller
3. borgenären väcker talan mot gäldenären eller annars åberopar fordringen gentemot gäldenären vid domstol, hos exekutiv myndighet eller skiljeförfarande, konkursförfarande eller förhandling om offentligt ackord.

Som framgår av bestämmelsen kan avbrott i preskriptionen ske till följd av såväl gäldenärens som borgenärens handlande. Enligt första punkten avbryts preskriptionen den dag gäldenären erkänner fordringen, muntligen eller skriftligen men även genom konkludent handlande, t.ex. betalning av ränta eller amortering. Erkännande kan också ske genom ombud eller med gäldenärens samtycke.²⁸ Huruvida gäldenärens handlande skall betraktas som ett erkännande skall bedömas enligt allmänna avtalsrättsliga principer, den s.k. tillitsprincipen. Det avgörande i bedömningen är den befogade förväntning, den tillit som borgenären knyter an till gäldenärens handlande, inte vad gäldenären har avsett med denna.²⁹

I solidariska skuldförhållanden är borgenären i princip skyldig att vidta preskriptionsavbrytande åtgärder mot alla gäldenärer för att bibehålla rätten att kräva ut hela sin fordran. Har borgenären underlåtit att avbryta preskriptionen i förhållande till en av gäldenärerna, kan alltså dennes andel inte krävas ut av de övriga. Denna princip begränsas till de fall då *flera åtagit sig ett eller ålagts* solidariskt ansvar. Huvudregeln är alltså att en preskriberad andel inte får krävas ut av övriga gäldenärer.³⁰

Enligt andra punkten, sker avbrott när gäl-

denären får ett skriftligt krav eller erinran om fordringen från borgenären. Av bestämmelsen följer att det är borgenären som står risken för att ett brev med krav eller erinran inte når gäldenären och att preskriptionen inte därmed avbryts.³¹ Borgenären har bevisbördan att preskriptionsavbrott skett. Däremot behöver inte borgenären visa att gäldenären, efter att ha mottagit brevet, också rent faktiskt har tagit del av dess innehåll.³²

Punkt 3 innebär att preskriptionen bryts genom att borgenären vidtar rättsliga åtgärder. Vilket även inkluderar åberopande av fordran till kvittning vid domstol och ansökan om verkställighet för sin fordran. Ansökan om kvarstad och handräckning är andra åtgärder som leder till preskriptionsavbrott. Preskription avbryts alltså inte genom att rättsligt förfarande inleds hos någon annan myndighet.³³

3.2 Preskriptionsavbrott av försäkringsfordran

29 § FAL lyder:

Den, som vill bevaka sin rätt till ersättning på grund av försäkringsavtal, skall i laga ordning anhängiggöra sin talan inom tre år från det han fick kännedom om att fordringen kunde göras gällande samt i vart fall inom tio år från det sådant kunnat ske. Underlåtes det, vare fordringsägaren sin rätt förlustig. Har sådan fordran kommit under dispasschörs behandling, vare så ansett som om den blivit genom talan bevakad.

Som framgår av lagtexten avbryts preskriptionen (gäller även KFL och TSL) endast genom att den ersättningsberättigande väcker talan mot försäkringsbolaget, vilket sker genom stämning eller ansökan om betalningsföreläggande. Det är alltså inte tillräckligt med ett skriftligt krav eller erinran om fordringens existens. Däremot är tillräckligt att talan avser ersättningsskyldighet i sig, s.k. fastställsetalan.³⁴ Jämförbart med talans

väckande är fordran som bevakats i konkurs och blivit godkänd, samt även sakens hänskjutande till prövning av skiljenämnd.³⁵ Om talan inte fullföljs eller avvisas har den inte preskriptionsavbrytande verkan.³⁶

Även erkännande av ersättningsskyldigheten från försäkringsgivaren anses ha samma effekt som talans väckande. Huruvida ett besked från försäkringsgivaren i ersättningsfrågan, också skall anses innefatta ett avstående från rätten att åberopa specialpreskription har behandlats i rättspraxis (se nedan).

Däremot avbryts inte preskriptionen genom att krav framställts hos allmänna reklamationenämnden eller någon av försäkringsbranschens nämnder.³⁷ I de fall försäkringsbolaget är skyldig att hänskjuta tvisten till någon nämnd, kan inte bolaget innan ärendet avgjorts förklara att slutlig ställning tagits till ersättningsfrågan. Efter sådan förklaring har alltid den berättigade 6 månader på sig att väcka talan enligt 39 § 2 st. KFL och 28 § 3 st. TSL³⁸ (se vidare om denna regel under punkt 7).

Då det gäller fordran på skadestånd eller på försäkringsersättning uttalas i förarbetena att ett erkännande i allmänhet från gäldenären bör ha samma verkan i preskriptionshänseende som väckande av talan.³⁹ I rättsfallen NJA 1971 s. 216 och NJA 1984 s. 747 ges exempel på att praxis intagit denna ståndpunkt då det gäller ansvarighetsförsäkringar. En försäkringsgivare som har meddelat ansvarighetsförsäkring och som vitsordar ersättningsskyldighet i allmänhet förlorar rätten att åberopa specialpreskription. Samma princip tillämpas på fordran på trafikskadeersättning.⁴⁰

När försäkringsbolagen tidigare bekräftade mottagandet av en skadeanmälan innefattade bekräftelsen även ett avstående från rätten att åberopa specialpreskription.

Försäkringsbranschen har numera intagit en annan inställning till specialpreskription. Detta framgår av Sveriges Försäkringsförbunds och Jur.dr Ulf K. Nordensons yttrande i NJA 1999 s. 232, se nedan.

Svenska Försäkringsförbundets yttrande:

”Trafikförsäkringsbolagens inställning till specialpreskription har med tiden undergått förändringar. Den praxis som gällde i början av 1990-talet innebar att bolag som mottagit skadeanmälan, skriftligen underrättade den skadelidande om att man mottagit denna skadeanmälan. Avsikten med underrättelsen var att bolaget ville bekräfta att skadereglering skulle påbörjas, dels påpeka vad som behövdes för själva skaderegleringen, och att bolaget inte avsåg att avstå från rätten att åberopa specialpreskription.”

Jur. dr. Ulf K Nordensons yttrande:

”Hos trafikförsäkringsbolagen finns numera ett starkt intresse av att hålla fast vid specialpreskription, eftersom detta möjliggör en avveckling av ärenden inom rimlig tid och är ägnat att eliminera de utredningssvårigheter som kan uppkomma när lång tid förflutit sedan själva olyckstillfället.”

NJA 1999 s. 232.

Bilen försäkringstagaren (ft) färdades i blev påkörd bakifrån den 24 april 1990, varvid ft drabbades av en s.k. whiplashskada. Ft gjorde samma dag en skadeanmälan hos försäkringsbolaget (fb). I brev till ft den 26 april 1990 anförde fb inledningsvis: ”Du har rätt till trafikskadeersättning för Din personskada”. I brevet anmodades ft att specificera sina ersättningskrav och inge viss utredning. Härfter förekom ytterligare skriftväxling mellan parterna och i juni 1991 betalade fb viss ersättning till ft. Skadan avslutades i brev till ft den 22 nov. 1991, varvid han underrättades om att han ansågs till fullo tillgodosedd med vad som utbetalats och att sveda och värk beaktats samt erinrades han om att preskription skulle inträda den 14 april 1993. Den 3 mars 1995 väckte ft talan mot fb och yrkade ersättning för ideell skada på grund av olyckan. Bolaget hävdade preskription.

HD fann att den förändrade praxis som beskrivits i Svenska försäkringsförbundets yttrande inte kommit till uttryck i brevet till ft.

Eftersom fb inte hade nöjt sig med att bekräfta mottagandet av skadeanmälan ansågs fb ha erkänt skadeståndsskyldighet gentemot ft. HD uttalade att ett sådant erkännande kan inverka på ft:s möjlighet att avbryta specialpreskription genom att väcka fastställsetalan angående försäkringsgivarens ersättningskyldighet. (HD hänvisade till NJA 1998 s 438). En talan av det slaget förutsätter att det råder ovisshet om ett rättsförhållande enligt 13 kap 2 § st. RB Om bolaget hade velat bibehålla rätten till specialpreskription, förväntades att fb på ett eller annat sätt i brevet skulle klargjort sin inställning till preskriptionsfrågan.⁴¹ När så inte skett, hade ft. grundad anledning att räkna med att erkännande också innefattade ett erkännande av att avstå från rätten att senare åberopa specialpreskription. Det förhållandet att fb senare, i brev den 22 nov. 1991, hade upplyst ft om att fb ansåg skaderegleringen avslutad och samtidigt i brevet, erinrat ft. om att preskription skulle inträda efter den 24 april 1993, hade inte medfört att den treåriga preskriptionstiden på nytt var tillämplig.

Det är uppenbart att det har stor betydelse, på vilket sätt som försäkringsbolagen formulerar sig i brev till skadelidande, särskilt som det i denna typ av mål får oerhörda konsekvenser för den skadelidande, genom risken att ersättning uteblir. HD:s ställningstagande kan tolkas som så, att det föreligger en klargörandeplikt för fb. Om fb avsett något annat än vad som klart och tydligt framgår av formuleringen åligger det fb att tillse att den skadelidande får vetskap härom. Den s.k. oklarhetsregel⁴² som tillämpas framförallt vid tolkning av standardavtal – vilken innebär att en formulering som är otydlig tolkas till nackdel för den som författat den, verkar även kunna tillämpas på brev till ft. Det framstår framförallt som om HD intagit ståndpunkten, att försäkringsbolagen inte hur enkelt som helst skall kunna övervältra sitt ansvar på det allmänna. Detta stämmer väl överens med det

rättspolitiska syftet att stärka den enskildes ställning gentemot försäkringsbolagen, och skapa en social ekonomisk trygghet för den enskilde.⁴³

Det förhållande att fb i efterhand, när skadereglering inletts, påminner om preskriptionstiden godtas inte av HD. Principen (grundsatsen) om att avtal skall hållas gäller även här.

Huruvida preskriptionsavbrott kan ske från den skadelidandes sida när skadevällaren omfattas av en i lag angiven obligatorisk försäkring, fastighetsmäklarlagen (1995:400), 6 § punkt 2 skall prövas av HD. Underinstanserna har avgjort frågan och kommit till olika resultat.

Svea HovR:s dom 1999-10-21 i mål T 193-99.

NN framställde skriftligen hos mäklarens försäkringsbolag skadeståndsanspråk mot denne i anledning av ett fastighetsköp i Spanien. Köpekontraktet undertecknades 27 juni 1987. Enligt mäklarens ansvarsförsäkring åtar sig försäkringsbolaget att vid skadeståndskrav som omfattas av försäkringen bl.a. utreda om skadeståndsskyldighet föreligger, förhandla med den som kräver skadestånd och föra mäklarens talan vid rättegång.

Försäkringsbolaget meddelade NN i ett brev, daterat 15 januari 1992 att de mottagit dennes anmälan mot mäklarens bolag och registrerat dem bland de övriga, som hade rest skadeståndsanspråk i anledning av fastighetsköp i Spanien som förmedlats av mäklaren. I brev den 23 december 1993 meddelade försäkringsbolaget NN att de skulle hålla samtliga köpare skadeslösa. Försäkringsbolaget erbjöd NN och samtliga som hade köpt egendom i Spanien genom mäklarens förmedling 10 000 kronor i ersättning. NN väckte talan mot mäklaren den 6 april 1998 och framställde skadeståndsanspråk på 100 000 kronor jämte ränta, på grund av den skada som NN drabbats av till följd av att mäklaren åsidosatt sina förpliktelser som fastighetsmäklare. Mäklaren bestred käromålet och invände att preskription enligt 2 § preskriptionslagen inträtt.

TR:n fann att den tioåriga preskriptionstid som löper för skadeståndsanspråk var tillämplig och att preskriptionstiden skulle räknas från det att avtalet ingicks dvs. från den 27 juni 1987 då köpehandlingarna undertecknades varför preskription ansågs inträtt. Vidare fann TR:n att försäkringsbolaget inte var behörig att, med preskriptionsavbrytande verkan motta skriftligt krav eller skriftlig erinran om skadeståndsanspråk från NN.

HovR:n fann i likhet med TR:n att en tioårig preskriptionstid skall räknas från den 27 juni 1987, dvs. dagen för undertecknandet av köpekontraktet.⁴⁴ Men med hänsyn till försäkringsvillkorens innehåll och med beaktande av att det var fråga om en obligatorisk ansvarsförsäkring, som har föreskrivits för att trygga enskilda personers möjlighet till skadestånd på grund av försäkringstagarens verksamhet, fann dock rätten att försäkringsbolaget hade mottagit och erkänt NN:s skadeståndsanspråk med mäklarens samtycke. Preskriptionsavbrott hade alltså åstadkommit varvid fordringsanspråket inte var preskriberat. Rätten var enhällig

Den reparativa funktionen är, som hovrätten framhållit särskilt framträdande vid obligatorisk ansvarsförsäkring som tecknas främst till skydd för skadelidande tredje man. Det är vanligt förekommande att försäkringsbolagen vid såväl obligatorisk som vid frivillig försäkring förbehåller sig rätten att utreda om skadeståndsskyldighet föreligger, förhandla med skadelidande och föra den försäkrades talan vid rättegång. Motsätter sig försäkringshavaren anvisat ombud i fråga om skadeståndsskyldighet i rättegång av försäkringsbolaget, blir försäkringsbolaget inte bunden av en dom som medför skadeståndsskyldighet för försäkringstagaren (94 § 2 st. FAL).

Den skadelidande kan när skadevällaren omfattas av en obligatorisk ansvarsförsäkring dvs. en i lag fastställd skyldighet att teckna försäkring, grunda en på försäkringsavtalet självständig rätt gentemot ansvarsför-

säkringsgivaren till skillnad från den frivilliga ansvarsförsäkringen (se vidare under punkt 5.2). Skadelidandes möjlighet att utfå försäkringsersättning efter försäkringsfall blir här oberoende av den försäkrade skadevållarens medverkan till att reglera skadan.

I fastighetsmäklarförordningen (1995:1028) föreskrivs enligt 11 § punkt 3 att försäkringsersättning skall betalas ut till den skadelidande utan avdrag för självrisk. Däremot finns inte någon uttrycklig bestämmelse som anger att den skadelidande har en direktkravs rätt avseende försäkringsanspråk. Eftersom fastighetsmäklarförsäkringen tecknats i huvudsak till förmån för tredje man, och föreskriver att betalning skall ske till skadelidande direkt, borde därför en direktkravs rätt anses föreligga även om det inte uttryckligen uttalats⁴⁵. Jfr förordning (1989:854) om försäkringsmäklare 6 § punkt 2 vilket uttryckligen anger att försäkringsvillkoren skall innebära att den skadelidande får rikta ett direktkrav på ersättning mot försäkringsgivaren, i den mån han inte fått ersättning av den försäkrade. I punkt 3 anges att ersättning skall betalas ut till den skadelidande utan avdrag för självrisk, dvs. i överensstämmelse med fastighetsmäklarförordningen 11 § punkt 3. Föreligger en direktkravs rätt borde också en framställan från den skadelidande om ersättning till skadevållarens försäkringsbolag innebära att preskriptionen avbryts i och med att försäkringsgivaren medger ersättnings skyldighet i sig.⁴⁶ Enligt min (förf.) mening är det tveksamt om hovrättens bedömning är riktig, att ett direktkrav mot försäkringsbolagen även bryter preskriptionen mot skadevållaren. HD:s avgörande i saken kan därför emot ses med intresse. I detta sammanhang kan vara värt att notera att HD i ett relativt färskt avgörande fastslagit att en försäkringsmäklares skadeståndsansvar är underkastat den allmänna tioåriga preskriptionstiden som gäller för skadeståndsfördringar i allmänhet.⁴⁷

4. Specialpreskription

4.1 Allmänt om specialpreskription

Som inledningsvis nämnts gäller specialpreskription⁴⁸ inom försäkringsrätten. 28 § Trafikskadelagen, TSL (1975:1410), och 39 § Konsumentförsäkringslagen, KFL (1980:38) har utformats efter mönster av reglerna i 1927 års lag om försäkringsavtal och har i huvudsak samma innebörd som 29 § FAL.⁴⁹

Syftet med specialpreskription kan vara att förkorta eller förlänga preskriptionstiden i förhållande till den allmänna preskriptionen⁵⁰. Inom försäkringsrätten innebär preskriptionsreglerna korttidspreskription.⁵¹

Nordenson anser att om syftet med en specialpreskriptionsbestämmelse är att förkorta preskriptionstiden och lagstiftningens tekniska utformning i vissa speciella fall leder till motsatsen, dvs. att tiden förlängs, utöver den allmänna tioårstiden skall ingen hänsyn härtill tas.⁵² I sin kommentar till TSL 1977 utgick han från att TSL:s preskriptionsbestämmelse, liksom FAL:s, syftat till att statuera en kortare tid än den som annars skulle gälla enligt allmänna regler. Han ansåg därför att en fordran som avses i 28 § TSL borde under alla förhållanden preskriberas efter tio år, räknat från när fordringen uppkom, dvs. från skadehändelsen oavsett om tio år ännu inte förflutit från det fordringen tidigast hade kunnat göras gällande⁵³. Han har nu frånfallit denna slutsats och anser att den grundade sig på ett ”grovt tankefel”, eftersom regeln i 28 § TSL därmed inte skulle ha någon självständig betydelse⁵⁴. Han anser numera att den tioåriga specialpreskriptionen aldrig kan börja löpa *tidigare* än den allmänna tioårspreskriptionen dvs. före skadehändelsen, men den kan börja löpa senare än den allmänna tioårstiden⁵⁵. Därmed skulle den tioåriga preskriptionsregeln i 28 § TSL alltid löpa ut antingen samtidigt eller senare än den allmänna preskriptionen (se vidare under punkt 6).

Enligt Lindskog⁵⁶ kan syftet vid special-

preskription, även om det i flertalet fall innebär en förkortning av preskriptionstiden i förhållandet till den allmänna preskriptionen vara att tillgodose såväl borgenär som gäldenärens intresse, dvs. åstadkomma en ”*balanserad lösning*” av motstående intressen. Som typexempel för sistnämnda lösning används försäkringsersättning enligt 29 § FAL. En allmän uppfattning är att FAL:s preskriptionsregler är exklusivt tillämpliga.⁵⁷

I förarbeten till 29 § lagen om försäkringsavtal motiveras den treåriga preskriptionstiden med intresset av att försäkringsgivaren har överblick över sin ekonomiska ställning och svårigheten att verkställa den rättsliga utredningen efter en längre tid. Även svårigheter för försäkringsgivaren att på ett tillfredsställande sätt reglera sina mellanhavanden med återförsäkringsgivarna angavs som skäl.⁵⁸

Enligt Lindskog⁵⁹ är behovet av korttidspreskription inom försäkringsrätten inte alldeles påtagligt. Avvecklingsfunktionen torde knappast ha någon större relevans, eftersom den försäkringsberättigade inte skulle ha något ”taktiskt” intresse av att dröja med framställande av anspråket. Forsström⁶⁰ anser att när det krävs att talan väcks inom viss tid för att fordringen inte skall preskriberas, är syftet framförallt att få tillstånd ett klarläggande av frågan om gäldenärens betalningsskyldighet. Beträffande klargörandeintresset menar Lindskog att försäkringsbolagen är angelägna om att få klarhet i eventuella anspråk avseende ersättning. Normalt har det dock ingen betydelse att sådan kännedom erhålls först efter lång tid. Däremot främjar en skyndsam hantering god bevisning. Detta förhållande gäller inte enbart inom försäkringsrätten utan i allmänhet.⁶¹

4.2 Försäkringsavtalslagen

Den som vill framställa anspråk på grund av inträffat försäkringsfall skall utan uppskov meddela försäkringsgivaren härom. Underlå-

ter försäkringstagaren att lämna sådant meddelande och försummelsen förorsakat försäkringsgivaren skada, får ersättningen sättas ned eller helt bortfalla (21 § FAL). Bestämmelsen om skyldighet att anmäla försäkringsfall ger försäkringsgivaren viss garanti för att han får kännedom om dessa, men de innebär ingen skyldighet för försäkringstagaren att framställa anspråk på ersättning inom viss tid eller precisera sina anspråk. Ett tvång på försäkringstagaren att framställa sådant anspråk finns i preskriptionsbestämmelsen 29 § FAL.

Tillämpningsområdet för bestämmelsen omfattar varje anspråk grundat på försäkringsavtal. Bestämmelsen är dispositiv. I 30 § 1 st. FAL stadgas viss begränsning av försäkringsgivarens möjlighet att träffa förbehåll som innebär att preskriptionstiden börjar löpa vid en tidigare tidpunkt än vad som gäller enligt 29 § FAL. Har kortare tid avtalats har fordringsägaren alltid sex månader⁶² på sig att väcka talan efter delfäendet av försäkringsgivarens skriftliga anmodan om detta. Detta förutsätter att försäkringsgivaren fått kännedom om försäkringsfallet. Enligt andra stycket (30 § 2 st.) kan dessutom försäkringsgivaren förelägga fordringsägaren skyldighet att *anmäla sitt anspråk*. Härför fordras dock ett särskilt förbehåll. Sådana är vanliga. Förbehållet är dock ogiltigt om de ålägger fordringsägaren strängare skyldighet än att ge sitt anspråk till känna inom sex månader från det han fick kännedom⁶³ om sin fordran.

I KFL och TSL⁶⁴ finns även en sexmånadersregel. Har den som vill kräva ersättning anmält skadan till försäkringsgivaren inom de angivna tre- och tioårsfristerna, har han alltid sex månader på sig att väcka talan mot försäkringsgivaren sedan denne har förklarat att slutlig ställning tagits till ersättningsfrågan (se vidare dess innebörd och tillämpning under punkt 7 i examensarbetet).

5. Treårsfristen

5.1 Allmänt om regeln

Som inledningsvis nämnts gäller enligt FAL, TSL och KFL skall den som vill bevaka sin rätt till ersättning väcka talan vid domstol inom tre år från det han fick kännedom om att fordringen kunde göras gällande.

För att bestämmelsen skall kunna tillämpas krävs det till en början att det finns ett försäkringsavtal.⁶⁵ Vidare krävs det att det uppkommit en fordran. Den berättigade skall ha haft kännedom om alla faktiska förhållanden som grundar rätten till ersättning.⁶⁶ I rättspraxis har det ansetts var tillräckligt att omständigheterna är sådana att en fastställsetalan kan anhängiggöras.⁶⁷

Tillämpningen av preskriptionsbestämmelserna har visat sig vara särskilt besvärlig och omstridd framförallt när skadorna visar sig långt senare, s.k. fördröjda skador, t.ex. vid whiplashskada⁶⁸. Vid fastställande av kännedomstidpunkten vid frivillig ansvarsförsäkring med tre intressenter i försäkringsförhållandet, uppstår särskilda problem som framgår av nedan redovisad praxis.

I försäkringsavtalslagens förarbeten⁶⁹, ges vissa upplysningar om preskriptionens ändamål, (se ovan punkt 4.1) men här återfinns ingen precisering av hur kravet på kännedom skall förstås.

I den juridiska litteraturen har det diskuterats hur uttrycket ”fick kännedom om att fordringen kunde göras gällande” skall förstås, och olika uppfattningar står att finna.

Håkan Nial⁷⁰ var den som först analyserade preskriptionsfrågan ingående och kom fram till att treårsfristen skall räknas ”från det försäkringshavaren fått kännedom om att försäkringsfallet inträffat och att han därför kunde anhängiggöra en fullgörelsetalan”.⁷¹ Hellner har gett uttryck för att preskriptionstiden börjar löpa redan när förutsättningar för en fastställsetalan föreligger.⁷²

Lindskog⁷³ utgår från att *kännedomsrekvi-*

sitef” torde innebära krav på faktisk vetskap. ”Denna insikt skall då gälla de omständigheter som gör att den ersättningsberättigade har rätt att erhålla betalt från försäkringsbolaget. Däremot torde inte krävas att han också förstår att de ifrågavarande omständigheterna grundar rätt försäkringsersättning.”

Kännedom om att fordran ”kunde göras gällande” kan enligt Nordenson inte inrymma krav på *alla faktiska och rättsliga förutsättningar* för att bifall till en talan om ersättning skall vara uppfyllda, (Jfr dock HD:s dom 15 juni 2000, T 3840-98). Han anser att det är tillräckligt att det föreligger en övervägande sannolikhet för att förhållandet är sådant, dvs. att förutsättningarna för väckande av en fastställsetalan är för handen.”⁷⁴

Gabrielsson⁷⁵ ifrågasätter numera det riktiga i att knyta an preskriptionstidens början till tidpunkten för möjligheten att väcka fastställsetalan. I vart fall när det gäller rätten till trafikskadeersättning. Han anser att utgångspunkten för treårs- (som tioårspreskriptionen) vara den särskilda fordran på trafikskadeersättningen som avses med den gjorda skadeanmälan. Och frågan som man då bör ställa sig enligt Gabrielsson är ”huruvida den skadelidande mer än tre år före tidpunkten då anspråket framförs hade kännedom, och ej blott misstanke, om att besvären med rimlig grad av sannolikhet hade samband med trafikolyckan och sålunda kan läggas till grund för anspråk på trafikskadeersättning.”

Enligt Strömbäck är det inte tillräckligt vid beräkning av preskriptionsfristen att utgå enbart från den skadelidandes egna subjektiva värderingar, t.ex. när han själv bedömt att en ersättningsbar skada förelåg. Ur rättssäkerhetssynpunkt krävs det en fastare utgångspunkt. Han anser att det kan fordras ett objektivt stöd för att det föreligger en ersättningsbar skada och att denna har samband med olyckan, t.ex. ett läkarintyg.⁷⁶

5.2 Tillämpning av regeln i rättspraxis

Till skillnad från HD, anser HovR:n (se mål T 1610/96, dom 1998-06-6) att den praxis som föreligger beträffande tillämpningen av 29 § FAL är förhållandevis tydlig. Jfr dock det antal prövningstillstånd⁷⁷ som HD meddelat när det gäller preskriptionsbestämmelsen i 29 § FAL och 28 § TSL.

I ovan nämnda mål var det inte försäkringsstagaren (ft) utan skadelidande (sl) som riktade krav mot ansvarförsäkringsgivaren efter ft:s konkurs. TR:n fann att preskriptionstiden skulle räknas från dagen för konsultbolagets konkurs och fordringsrätten var inte preskriberad. HovR:n kom till motsatsen och kravet var preskriberat.⁷⁸

Den frivilliga⁷⁹ ansvarsförsäkringen till skillnad från den obligatoriska⁸⁰ ansvarsförsäkringen avser i först hand att täcka försäkringstagarens förlust till följd av den skadeståndsskyldighet som han ådrar sig. Den skadelidande är inte part i försäkringsavtalet och anses heller inte som försäkringshavare enligt FAL:s bestämmelser.⁸¹ Bestrider den försäkrade skadevållaren den skadelidandes krav på ersättning kan den skadelidande inte vända sig direkt mot dennes ansvarsförsäkringsgivare utan måste i så fall väcka talan i saken mot skadevållaren. Vinner den skadelidande framgång med sin talan kan han söka utmätning i skadevållarens tillgångar.⁸² Försättes skadevållaren i konkurs kompliceras situationen för skadelidande ytterligare. Den skadelidandes enda möjlighet att rikta krav mot ansvarförsäkringsgivaren är i så fall att utverka en överlåtelse från konkursboet på rätten till försäkringsersättningen med stöd av 95 § 3 st. FAL.⁸³ Regelverkets konstruktion innebär en överhängande risk för att fordran i detta skede preskriberas innan skadelidande blivit saklegitimerad.

Bestämmelsens tillämpning på skadelidandes krav vid ansvarsförsäkring belyses i nedanstående avgöranden.

HovR:ns dom 1998-06-16 i mål T 1610/96

Ett konsultbolag hade gjort felaktiga konstruktionsberäkningar till en stålstomme för en sport- och tennishall. Stålstommen kollapsade den 1 juli 1990, varvid omfattande skador uppstod. Konsultbolaget ingav samma dag skadeanmälan till sin försäkringsgivare. Enligt villkoren i konsultansvarsförsäkring (p 3.7.1) åtog sig försäkringsgivaren gentemot den försäkrade att bl.a. föra dennes talan vid rättegång angående skada som kan omfattas av försäkringen och som överstiger avtalad självrisk. Punkt 4.11 i villkoren innehöll en preskriptionsregel som avvek från 29 § FAL. ”Om den försäkrade inte är nöjd med försäkringsgivarens beslut måste han väcka talan vid domstol inom tre år från det han fått kännedom om sin möjlighet att ta försäkringen i anspråk. I annat fall gäller inte försäkringen”.

Byggföretaget ersattes från sin allriskförsäkring och försäkringsgivaren subrogerade i byggföretagets rätt till ersättning, (enligt gällande försäkringsvillkor).

Försäkringsgivaren framställde i brev den 12 december 1990 till konsultbolagets ansvarsförsäkringsgivare sina regresskrav, som emellertid tillbakavisades under påståendet att konsultbolagets skadeståndsskyldighet enligt konsultavtalet (ABK 87) var begränsat till arvodet. Detta belopp utbetalade ansvarsförsäkringsgivaren till byggbolaget, och meddelade i brev den 6 juni 1991 konsultföretaget sitt ställningstagande och ombad konsultbolaget betala in självrisken. Den 13 juli 1991 inbetalade konsultbolaget självriskbeloppet.

Byggbolagets försäkringsgivare väckte talan mot konsultbolaget den 28 juni 1991 och ansvarsförsäkringsgivaren ställde ombud i processen. Bolaget försattes i konkurs den 19 april 1993, ombudet avträdde och konkursboet inträdde ej i rättegången. Tredskodom meddelades mot bolaget den 15 juni 1993. I februari 1995 överlät förvaltaren bolagets rätt till försäkringsersättning på försäkringsgivaren enligt 95 § 3 st. FAL, som väckte talan mot

ansvarförsäkringsgivaren den 28 mars 1995. Denne invände i första hand att fordringen var preskriberad enligt 29 § FAL, tre år räknat från den 1 juli 1990, alternativt den 13 juni 1991, alternativt den 28 juni 1991.

I ovan refererade mål fann HovR:n att föreliggande praxis avseende 29 § FAL var förhållandevis tydlig bl.a. genom rättsfallet NJA 1997 s. 97. Detta avgörande var således av betydelse även vid tolkning av preskriptionsbestämmelsen i punkt 4.11 i försäkringsvillkoren. Om försäkringsvillkoret i punkt 4.11 till fullo hade överensstämmt med regleringen av den treåriga preskriptionstiden i 29 § FAL skulle preskriptionstiden ha börjat löpa den 1 juli 1990, dvs. vid skadetillfället. Eftersom villkoret avvek från 29 § FAL genom uttryckssättet ”om den försäkrade inte är nöjd med ansvarsförsäkringsgivarens beslut ...”, fann rätten att det även skulle föreligga ett beslut av försäkringsgivaren innan preskriptionstiden började löpa, vilket skulle ha kommit till konsultbolagets kännedom. Försäkringsbolaget ansågs ha fattat beslut i skadeärendet senast när utbetalning skedde till byggbolaget och genom brev den 6 juni 1991 meddelade konsultbolaget härom. Genom brevet, och genom att konsultbolaget i direkt anslutning därtill betalade självriskan, måste konsultbolaget förstått att försäkringsgivaren fattat beslut i skadeärendet.

Preskriptionstiden ansågs i vart fall börjat löpa den 13 juni 1991, då konsultbolaget till följd av försäkringsgivarens beslut i skadeärendet, för egen del betalade självriskan till försäkringsgivaren.

Vidare fann HovR:n att det inte förelegat någon skyldighet för försäkringsbolaget att informera konsultbolaget som bedrev näringsverksamhet om preskriptionsbestämmelsen efter det att preskriptionstiden hade börjat löpa.

Försäkringsgivarens åtagande att föra konsultbolagets talan i tvisten mot den regressan-

de försäkringsgivaren ansågs väsentligt motiverat i försäkringsgivarens intresse att begränsa den försäkringsersättning som försäkringsgivaren skulle kunna bli skyldig att utge. HovR:n pekade också på det faktum att när försäkringsgivarens ombud avträdde sitt uppdrag, dvs. vid konsultbolagets konkurs var dess försäkringsanspråk inte preskriberat

Som tidigare nämnts fann dock TR:n att, preskriptionstiden skulle räknas från den 19 april 1993, konkursdatum för konsultbolaget och den tidpunkt efter vilken försäkringsgivaren med laga verkan kunde utverka en överlåtelse av bolagets rätt till försäkringsersättning. Därmed kunde den skadelidande bevaka att fordringsrätten inte preskriberades. Enligt TR:n skulle det vara att ”ställa alltför långtgående krav” på konsultbolaget att jämsides med pågående skadeståndsmål väcka återgångstalan mot sin ansvarsförsäkringsgivare för att bevaka sin fordringsrätt enligt försäkringsavtalet. Noteras kan att TR:n gav den skadelidande en egen rättslig plattform genom att beräkna preskriptionstiden från den tidpunkt då skadelidande själv hade möjlighet att bli saklegitimerad för sitt krav.

I ett annat direktkravmål,⁸⁴ var omständigheterna likartade med målet ovan, och utgången blev densamma.

Som jag ser det, föreligger en avsevärd risk att försäkringstagare förleds att tro att han befinner sig i trygga händer, och utan risk för preskription när han företräds enligt försäkringsvillkoren av ett ombud som utsetts av hans ansvarsförsäkringsgivare med stöd av 94 § 2 st. FAL.

Försäkringstagaren måste således kunna skilja på två olika moment som ingår i ansvarsförsäkringen, dvs. ansvarsdelen i händelse av skadeståndsskyldighet och dels rättskyddsmomentet. Ombud som utses av ansvarsförsäkringsgivare har endast uppdrag att avvärja ett obefogat ansvarskrav, inte bevaka försäkringstagarens risk för preskription av försäkringsersättning mot försäkringsgivaren.

Det ställs uppenbarligen höga krav på en försäkringstagare som bedriver verksamhet att av egen förmåga hålla sig informerad⁸⁵ avseende preskriptionsrisken men även att kunna hantera ett komplicerat rättsligt förfarande för att inte förlora sin rätt till ersättning. Uppenbar risk för preskription föreligger som berörda regler är uppbyggda.

Ett mål (*Svea HovR, T 47-98, PT 236-99*) som pågår för närvarande avser krav på ersättning från en obligatorisk ansvarsförsäkring som tecknats av en försäkringsmäklare. Frågan är när preskriptionstiden ska börja löpa efter en hotellbrand. Talan skulle, enligt hovrätten kunna betraktas som för sent väckt, men genom att hotellbolagen fått viss ersättning från försäkringsmäklarens ansvarsförsäkring, har det enligt hovrätten inte funnits anledning att väcka fastställsetalan mot försäkringsbolagen. Nu har försäkringsbolagen fått prövningstillstånd...

I ett annat avgörande från HD (se nedan) har några av tolkningsproblemen kring treärpreskriptionen klarlagts.

HD:s dom 15 juni 2000, T 3840-98

På grund av en trafikolycka den 17 april 1989 drabbades en kvinna av en personskada (whiplash), för vilken hon varit berättigad till ersättning enligt trafikskadelagen (1975:1410) från försäkringsbolaget. En vecka efter trafikolyckan sökte hon läkare på grund av värk från nacken. Läkaren fann enligt journalen inga hållpunkter för någon allvarlig skada men skrev en röntgenremiss. Röntgen visade att det inte förelåg någon fraktur eller felställning i halsryggen och att patienten hade normal rörlighet. I sept. 1994 sökte kvinnan läkare och sjukgymnast med omnämnande av trafikolyckan och att hon sedan fyra år tillbaka hade besvär från nacken och brösttryggen och därför slutat som städerska. I okt. 1995 besökte kvinnan åter läkare och fick då klart för sig att det förelåg ett samband mellan trafikolyckan och hennes besvär, i journalen antecknades bl.a. "Whiplashliknande skada".

Skadeanmälan gjordes till försäkringsbolaget den 30 jan. 1996. Bolaget hävdade att fordran preskriberats. Den 30 juni 1997 väcktes talan mot försäkringsbolaget.

HD fann att bestämmelsen i 28 § TSL "fick kännedom om att fordringen kunde göras gällande", innebär att den skadelidandes rätt till ersättning är beroende av att kännedom har förelegat om alla de faktiska förhållanden som grundar rätten till ersättning.⁸⁶ HD framhöll vidare att kravet på sådan kännedom, om orsakssambandet, inte bör luckras upp eftersom preskriptionen inte bryts genom ett enkelt krav hos försäkringsbolaget när detta bestrider ansvar. Försäkringshavaren är i sådant fall tvungen att väcka talan vid domstol med risken för att behöva betala sina egna och försäkringsbolagets rättegångskostnader, och med risk att rätten till ersättning ändå preskriberas tio år från det att fordringen tidigast kunde göras gällande. Med skyldighet för försäkringshavaren att föra en fastställsetalan mot försäkringsbolaget om att bolaget skall utge ersättning för eventuella framtida besvär som kan visas vara orsakade av en skadehändelse, ansåg HD inte mycket vara vunnet.

HD fastslog att preskription bör inträda endast med avseende på sådana besvär som den skadelidande har haft förutsättningar att lägga till grund för en talan sedan minst tre år.

HD fann således att skadelidande hade kännedom om ett samband mellan trafikolyckan och hennes värk, dvs. hon besökte läkaren kort tid efter olyckan på grund av värk. Och fick därmed också anses ha haft kännedom om att hon hade rätt till ersättning från försäkringsbolaget för sveda och värk, varför denna rätt var därför preskriberad.

Däremot hade inte försäkringsbolaget visat att hon i anslutning till undersökningen i april 1989 hade kännedom om att olyckan orsakat henne andra skador (här whiplash) som gav rätt till annan ersättning än för sveda och värk.

Kännedomstidpunkten för annan fordran ansågs föreligga i oktober 1995, när hon fick besked av läkaren som ställde diagnosen ”whiplashliknande skada”. Denna rätt var således inte preskriberad.

Försäkringsbolaget har således bevisbördan för att kännedomstidpunkten förelegat tidigare än vad skadelidande har gjort gällande.⁸⁷

Den skadelidande skall ha haft *full insikt*,⁸⁸ dvs. vetskap avseende de omständigheter som berättigar till ersättning för att preskriptionstiden skall börja löpa. Kännedom innebär enligt HD inte enbart krav på insikt om orsakssambandet, utan även *alla faktiska förhållanden* som grundar en rätt till ersättning (här besked om invaliditet). Enbart *misstanke* om en skada är inte tillräcklig.⁸⁹ Skadelidandes journal är av betydelse vid bedömningen av när den skadelidande kan anses ha fått insikt om sin skada. Det krävs dock även att sambandet mellan skadehändelsen och skadan kan fastställas. Den av den skadade åberopade händelsen skall framstå som klart mera sannolikt som skadeorsak än den som åberopas av motparten.⁹⁰

Risken för att en skadelidande skall behöva betala sina egna och motpartens rättegångskostnader om kravet på kännedom om alla faktiska förhållande luckras upp påverkar HD:s synsätt. HD väger i sin bedömning in processekonomiska aspekter, särskilt för den skadelidande men också kostnader som en process i övrigt medför. HD uttalar ”eftersom inte mycket vunnit för någon av parterna”, dvs. om man endast i en process kommer fram till att det för närvarande inte finns någon fordran att göras gällande. HD tillägger, ”och rätten ändå preskriberas tio år efter det att fordringen tidigast kunde göras gällande”. Vad avser HD med detta tillägg? Kan det möjligen betyda att den skadelidande har 10 år på sig att göra skadan gällande från skadetillfället, och på grund härav finns det ingen anledning att skynda på om osäkerhet råder

om *alla faktiska omständigheter* som grundar rätt till ersättning inte är för handen?

HD fann att den treåriga preskriptionstiden i vissa fall börjar löpa redan när den skadelidande har kännedom om att han kan föra en fastställsetalan⁹¹ mot försäkringsbolaget. Vilka övriga fall som HD avser framgår dock inte av domskälen.

Ytterligare ett mål (*mål nr T 317-99*) har beviljats prövningstillstånd av HD och som belyser de tolkningsproblem som uppkommer vid tillämpningen av den treåriga preskriptionsbestämmelsen (se nedan).

HovR:ns dom i mål T 317-99 (DT4206)

Den 26 juni 1992 blev en kvinna på väg på sin moped påkörd av en personbil, vars förare avvek från olycksplatsen. Han har inte kunnat identifieras. Kvinnan skadade bl.a. sitt knä. Hon uppsökte läkare samma dag och röntgades. Eftersom besvären tilltog opererades hon påföljande år. Efter operation fick hon ytterligare behandling och sjukgymnastik men påtagliga besvär kvarstod. Den 4 juni 1996 fick hon besked av läkaren att besvären måste betraktas som bestående. Den 2 okt. 1996 inkom skadeanmälan till försäkringsbolaget.

Den 1 jan 1999 ingavs stämningsansökan mot fb med yrkande om ersättning för sveda, lyte och olägenheter i övrigt. Bolaget invände att fordran var preskriberad och att preskriptionstiden skulle beräknas från skadetillfället. Kvinnan hävdade att preskriptionstiden började löpa när hon fick faktisk vetskap om vart hon kunde vända sig dvs. till sitt fb. Alternativt gjorde hon gällande att preskriptionstiden skulle räknas från den dag hon erhöll besked om invaliditet.

TR fann att preskriptionstiden skall räknas från den dag då olyckan inträffade, alltså *olycksdagen*, eftersom kvinnan redan vid olyckstillfället hade kännedom om att hon lidit en trafikskada som gav henne rätt till ersättning. Att hon inte förstätt att hon kunde utnyttja sin trafikförsäkring påverkade inte

frågan om preskriptionstiden skulle börja löpa.⁹² Inte heller beskedet om invaliditet medförde att preskriptionstiden försköts och var inte att jämföras med en ny skada. Ersättning för invaliditet är en post bland flera vilken ersättning kan utgå. Vidare fann TR att den tioåriga preskriptionsregeln inte var tillämplig eftersom denna regel är subsidiär i förhållande till regeln om treårig preskription. Denna regel blir aktuell först då det är frågan om en skada som ger sig tillkänna först en tid efter olyckan. HovR:n fastställde TR:ns dom.

TR:ns tolkning av uttrycket ”fick kännedom om fordran kunde göras gällande” innebär att när en olycka inträffar så börjar preskriptionstiden löpa så snart en smärta i samband med olyckan upplevs. I förevarande fall när kvinnan skadade sitt knä.⁹³ Om smärtan inte upphör utan förvärras⁹⁴ och invaliditet senare konstateras, är invaliditet inte att jämföras med en skada som visar sig senare, därmed faller också möjligheten bort att åberopa tioårig preskription. Den treåriga preskriptionstiden börjar alltså enligt tingsrätten att löpa från ”första smärtupplevelsen”. Detta innebär att den skadelidande för att förhindra att preskription inträder måste väcka fastställsetalan och förbehålla sig rätten att kräva ytterligare ersättning om skadan skulle förvärras och senare leda till eventuell invaliditet.⁹⁵

Jfr dock HD:s dom den 15 juni, 2000, T 3840-98. HD uttalade, att det inte var mycket vunnit för någon av parterna, om det i en dom fastställdes att bolaget skall utge ersättning för framtida besvär som kan visas vara förorsakade av en skadehändelse. Preskription bör endast inträda med avseende på sådana besvär som den skadelidande haft förutsättningar att lägga till grund för en sådan talan sedan minst tre år.

I praxis är det en vedertagen indelning att en skadelidande kan dela upp sina skadeståndsyrkanden på skilda rättegångar enligt grunderna för skadeståndets bestämmande.

Enligt 5 kap 1 § st. 1 p. 3 SkL utgår ersättning för ”sveda och värk, lyte eller annat stadigvarande men samt olägenheter i övrigt till följd av skadan” (se även 9 § TSL). Ersättning utgår för sveda och värk under tiden för akut sjukdom, medan ersättning för lyte och men avser sådant som permanent påverkar den skadades liv.⁹⁶

TR:n ser knäskadan som en icke delbar skada, även om ersättningen kan delas upp i olika poster enligt grunderna för skadeståndets bestämmande. Preskription inträder alltså för alla lika ersättningskrav som kan emana från en skada, räknat från en tidpunkt som inte ligger senare än den då olyckan inträffade.

Jfr dock HD:s syn på partiell preskription i avgörandet den 15 juni 2000, T 3840-98. I detta avgörande fann HD att rätten till sveda och värk var preskriberad men inte ersättning avseende invaliditet.

6. Tioårspreskription

6.1 Allmänt om regeln

Enligt förarbetena till 28 § trafikskadelagen⁹⁷ vilka som tidigare nämnts har sin förebild i 29 § FAL, gäller en yttersta preskriptionsfrist om tio år räknat från det fordringen tidigast hade kunnat göras gällande. Även här råder olika uppfattningar om innebörden härav. Syftet till denna yttersta frist står att finna i motiven till FAL,⁹⁸ där talades det om ”en yttersta gräns för rätten att göra fordringsanspråket gällande”. Kommittén föreslog en tid av fem år från det sådant tidigast kunnat ske. Lagutskottet fann att det inte förelåg tillräckliga skäl att tillämpa en kortare tid än den allmänna preskriptionstiden. Preskriptionstiden bestämdes slutligen till 10 år.⁹⁹

Enligt 9 § bilansvarighetslagen, BAL (1916) preskriberades anspråk på skadestånd två år efter det att skadan uppkom (”timade”). Trafikskadeutredningen¹⁰⁰ uttalade i sitt betän-

kande att de delvis svåröverskådliga och svårtolkade preskriptionsbestämmelserna enligt BAL så långt som möjligt borde ersättas av en entydig bestämmelse om en enhetlig preskriptionstid för alla anspråk på trafikskadeersättning. Utredningen förordade en treårig preskriptionstid, som i likhet med preskriptionstiden enligt 9 § BAL, normalt räknas från det skadan uppkom. En förlängning av preskriptionstiden ansågs naturlig med hänsyn till att preskriptionstiden enligt 29 § FAL är tre år men också att preskriptionstiden för utomobligatoriska skadestånd¹⁰¹ förväntades bli bestämd till tre år i den nya allmänna preskriptionslagstiftningen som var under utarbetande inom justitiedepartementet (riksdagen sänkte detta förslag). När det gällde återkravet mot försäkringsgivaren uttalade utredningen vidare att återkravet bör ”som hittills preskriberas senast tio år från det fordringen tidigast kunnat göras gällande, dvs. från det skadan uppkom”. I propositionen med förslag till trafikskadelagen m.m.¹⁰² uttalades att några mer långtgående förändringar inte borde göras i gällande preskriptionsregler på trafikskadeområdet och att ”som yttersta preskriptionstid bör gälla en tid av tio år, räknat från det att kravet tidigast kunde göras gällande”. I propositionen valde man att knyta an till reglerna i 29 § FAL i stället för reglerna i BAL.

I förarbetena till preskriptionslagen diskuterades frågan om fordringar på skadestånd särskilt. I samband därmed uppmärksammades det faktum att på vissa områden inträffar skadan avsevärt senare än den skadegörande handlingen. En preskriptionstid om 10 år ansågs allmänt för kort för fördröjda skador.¹⁰³ Skäl ansågs dock inte föreligga som berättigade till ett generellt undantag från den allmänna preskriptionstiden på 10 år. Det konstaterades att enligt FAL och TSL fanns preskriptionsbestämmelser som gav den skadelidande möjlighet att begära ersättning för skada som visar sig senare än tio år från den

skadegörande handlingen.¹⁰⁴ Hellner har också framfört samma uppfattning. Han anser att denna preskriptionstid inte utesluter att anspråk kan komma att kvarstå under lång tid dvs. om tidpunkten då fordran kan göras gällande inträffar långt efter skadan.

Ulf K Nordenson anser numera att en fordran som grundas på trafikskadeersättning som avses i 28 § TSL aldrig kan börja vid ett tidigare tillfälle än den allmänna preskriptionstiden, men däremot vid en senare tidpunkt i förhållande till den¹⁰⁵.

Nial synes för sin del utgått från att fordringen enligt denna frist preskriberas tio år efter försäkringsfallet,¹⁰⁶ vilket inte ger någon vägledning.

Strömbäck har på senare tid sammanfattat sin syn på hur tioårsfristen skall räknas. När det gäller personskada sammanfaller ofta utgångspunkten för tioårstiden med utgångspunkten för treårstiden, bortsett från att alla subjektiva moment skall skalas bort vid beräkningen av tioårsfristen. När skadan faktiskt visade sig är avgörande, inte när den konstaterades genom läkarintyg eller på annat sätt, eller när den skadelidande blev medveten om sambandet mellan vissa besvär och skadehändelsen. Enligt Strömbäck kan alltså treårsfristen och tioårsfristen ha olika starttidpunkter, dock kan aldrig treårspreskriptionen starta före tioårspreskriptionen.¹⁰⁷

Trafikskadenämnden har i ett cirkulärreferat från 1997, redovisat sin uppfattning att tiden börjar löpa först då den ersättningsgrundande effekten har gett sig till känna och blivit påvisbar.¹⁰⁸ Denna ståndpunkt verkar också finna stöd i doktrin.¹⁰⁹ Praxis inom ARN har hittills inte varit enhetlig. Försäkringsbolagens inställning är dock, att tioårstiden skall räknas från händelsedagen (olycksdagen), utan hänsyn till att skadeeffekten visar sig långt senare.¹¹⁰ Den senare uppfattning har också kommit till uttryck i tre avgöranden av Svea Hovrätt, som alla gällde krav på trafikskadeersättning. Två av dessa mål har för

närvarande beviljats prövningstillstånd av Högsta Domstolen.¹¹¹

6.2 Tillämpningen av regeln i rättspraxis

När börjar 10 årspreskriptionen löpa? Vid olyckstillfället eller när skadan visar sig? Eller vid något annat tillfälle?

HovR:ns dom, T 5756/99

NN skadades vid en bilolycka den 20 februari 1980. Skadeanmälan gjordes till NN:s försäkringsbolag som ersatte NN för vissa kostnader, men ingenting för framtida inkomstförlust. Bolaget tillskrev NN i brev den 10 juli 1980 med förfrågan om ärendet kunde avslutas. NN som inte reagerade över denna skrift, lär inte skriftligen godkännt slutregleringen av ärendet. 1993 återkom NN till bolaget med ytterligare krav på försäkringsersättning efter att ha fått diagnosen whiplash. Bolaget gjorde preskriptionsinvändning. NN blev den 15 april 1994 berättigad till halvt sjukbidrag och beviljades förtidspension från och med den juli 1997. NN väckte talan mot bolaget den 18 september 1996, och yrkade ersättning för inkomstförlust från och med 15 april 1994 på grund av personskada. NN hävdade såvitt avsågs invändningen om preskription, att fordran inte var preskriberad på grund av att skaderegleringen inte hade avslutats utan alltså pågick. Om slutreglering skulle anses ha skett, skulle tidpunkten för både tio- och treårspreskriptionen enligt 28 § TSL räknas från den dag förlust uppkommit, dvs. från den 15 april 1994 då halvt sjukbidrag beviljades.

HovR fann att det fick "anses" att parterna träffat en uppgörelse om slutreglering i enlighet med det som betalades ut till NN i juli 1980. Då NN ej reagerade över den utbetalade ersättningen eller fb:s fråga om avslut i ärendet var möjligt förrän 13 år senare. Föreligger då preskription enligt hovrättens mening? Kännedomsrekvisitet för treårspreskriptionen ansågs uppfyllt senast då NN:s besvär diagnostiserades som en whiplashskada i april

1993. Eftersom NN väckte talan först den 19 september 1996, var därför fordringsrätten preskriberad enligt treårsregeln. Hovrätten övervägde även frågan om tioårspreskriptionen kunde ha inträffat redan innan treårspreskriptionen inträtt. I det avseende anförde hovrätten att innebörden av att talan skall väckas" i varje fall inom tio år från det fordringen tidigast hade kunnat göras gällande, är att talan skall väckas senast tio år efter det att skadan inträffade. En sådan tolkning är väl förenlig med stadgandets ordalydelse. Även systematiska skäl talar för att preskriptionen enligt tioårsregeln bör inträda tio år efter skadefallet. En senare uppfattning i den rättsvetenskapliga doktrinen har emellertid varit att utgångspunkten för tioårspreskriptionens beräkning skulle kunna vara samma kännedomstidpunkt som gäller för treårspreskriptionen eller i vart fall en annan tidpunkt än själva skadetillfället. Även om det finns goda skäl för denna uppfattning med hänsyn till enskilda skadelidandes intressen skulle en annan utgångspunkt för tioårspreskriptionen än skadetillfället innebära en betydande osäkerhet när preskriptionen inträder i det enskilda fallet och om hur reglerna om treårspreskriptionen och tioårspreskriptionen förhåller sig till varandra". Hovrätten fann att fordran var preskriberad även med tillämpning av tioårsregeln och detta den 21 februari 1990 och innan treårspreskriptionen.

Hovrättens resonemang kan illustreras med en tidsaxel:

År 1		X		10 år
Olycks-				Yttersta
händelse				gräns

Om jag år nio får kännedom återstår ett år av treårsfristen.

Enligt min åsikt framstår det som hovrättens synsätt sammanfaller med den tolkning som framgår av Nilsson/Strömbäck kommentar till konsumentförsäkringslagen (39 § KFL)

motsvarande paragraf till 28 § TSL och 29 § FAL, se ovan.

10 Sammanfattning

Av rättspraxis framgår att den treåriga preskriptionsfristen i vissa fall börjar löpa när den skadelidande har kännedom om att han kan föra en fastställsetalan mot försäkringsbolaget. Emellertid gäller att preskription endast inträder beträffande sådana besvär som den skadelidande haft förutsättningar att lägga till grund för en talan sedan minst tre år. Kännedomen skall omfatta alla de faktiska förhållanden som grundar rätten till ersättning. Det är alltså inte tillräckligt att det föreligger misstanke om ett samband mellan symtom och olyckstillfället. Kännedomstidpunkten går inte att på förhand fixera, utan varierar med utgångspunkt från de faktiska omständigheterna i varje enskilt fall, en tidpunkt kan vara olycksdagen eller senare beroende på när den skadelidande får full insikt om skadan. Vid ett och samma skadetillfälle kan en eller flera fordringar uppstå, t.ex. sveda och värk, invaliditetsersättning. Kännedomstidpunkten kan variera för varje ersättningspost, delpreskription är alltså möjlig. Vid personskador framgår det av praxis att det är först när en skada har konstaterats på ett medicinskt fackmässigt och objektivet sätt som kännedomskravet är uppfyllt. Bevisbördan för att kännedomstidpunkten förelegat tidigare än vad skadelidande gör gällande åvilar försäkringsbolaget. Försäkringstagaren har å andra sidan att göra det klart mera sannolikt att försäkringsfall föreligger.

Osäkerhet råder huruvida en skada, som väsentligen förvärrats och som senare leder till invaliditet, är att anse som en ny eller en gammal skada med ny preskriptionsfrist. Osäkerhet råder nu vilken betydelse för beräkning av preskriptionsfristen den skadelidandes okunskap om vart han skall vända sig vid

försäkringsfall eller om försäkringens innehåll har. Hovrätten har uttalat att skada som senare leder till invaliditet inte är att betrakta som en ny skada. Inte heller okunskap om försäkringens innehåll, eller vart den skadelidande kan vända sig förskjuter startpunkten för preskriptionsfristens beräkning. Tioårsfristen räknas alltid från det att fordringen tidigast hade kunnat göras gällande. Tidsangivelsen är alltså objektiv. Till skillnad från treårstiden som knyter an till den skadelidandes egen kännedom om fordringen. Oklarhet råder beträffande tioårsregeln. Hovrätten har funnit att tioårsfristen börjar löpa den dag skadehändelsen inträffade, oavsett om skadan givit sig till känna mycket sent, dvs. om tio år förflutit sedan olyckstillfället. Tre- och tioårsfristen kan således börja löpa samtidigt, dock kan treårspreskriptionen aldrig börja löpa före tioårspreskriptionen. Tioårsfristen sätter en yttersta gräns för kännedomstidpunkten för treårspreskriptionen.

11 Slutord

Syftet med tre- och tioåriga preskriptionsreglerna inom försäkringslagstiftningen är att åstadkomma en kortare tid än den allmänna tioåriga preskriptionstiden som gäller för fordringar i allmänhet. Som framgår av detta arbete lämnar reglernas vaga och oklara utformning stort utrymme för skönsmässig bedömning i enskilda fall med stor risk för att den skadelidande inte kommer i åtnjutande av det skydd som lagstiftaren avsett. HD har visat vägen i vissa fall men flera frågor återstår. Försäkringsbolagens behov av en ekonomisk överblick över sin verksamhet kan knappast vara ett aktuellt motiv i dag däremot finns ett klart behov av att ytterligare precisera reglernas tillämpning. Mot bakgrund av reglernas ordalydelse och bakomliggande motiv samt rättspolitiska överväganden är det min uppfattning att utgångspunkten för tioårsfristen borde räknas från olycksdagen oav-

sett om skadan visar sig långt senare. Tioårsfristen är alltså en stoppgräns för den skadelidande att göra sin fordran gällande. Detta kan synas vara hårt för den skadelidande men att sträcka ut gränsen ytterligare är en uppgift för lagstiftaren och måhända i främsta rummet politiska överväganden.

* * *

Efter det att jag färdigställt detta arbete har Högsta domstolen, under senare hälften av 2001, avgjort några ytterligare preskriptionsfrågor av betydelse för de frågor jag har behandlat, varför dessa i all korthet nu refereras.

I mål *T 4743-99*, det s.k. mopedfallet, har HD befäst den tidigare uttalade principen att preskription kan inträda vid olika tidpunkter för olika skador från ett och samma olyckstillfälle. Ersättning för sveda och värk föll därför på treårspreskription medan kännedomstidpunkten för framtida invaliditet och lyte och men flyttades fram med hänvisning bl.a. den betydande processrisk som är förenad med att väcka talan. Kännedomstidpunkten skall enligt HD vara den tidpunkt då den skadelidande objektivt har erhållit ett någorlunda säkert underlag med avseende på de faktiska förhållanden som kan läggas till grund för anspråk.

I mål *T 1866-00* har HD kommit till det slutet att den 10-åriga preskriptionsfristen enligt trafikskadelagen inte obetingat skall börja löpa vid olyckstillfället vilket jag har förordat i mitt arbete då jag har menat att detta står i överensstämmelse med vad som har uttalats i förarbetena och ger möjligheter att någorlunda enkelt lägga fast starttidpunkten för beräkning av denna relativt långa frist. HD menar dock att det är en del som talar för ett annat synsätt och stannar vid att fristen skall börja att löpa först vid den tidpunkt en skada ger sig tillkänna, och varje skada från ett och samma

olyckstillfälle skall därvid bedömas för sig. Ett justitieråd uttalade skiljaktig mening och förordade olyckstillfället som utgångspunkt.

I mål *T 4816 - 99* har HD prövat frågan om preskription avseende skadeståndsanspråk mot mäklare på grund av dennes försumlighet. HD konstaterar inledningsvis att utgångspunkten för 10-årig preskription är avtalstidpunkten varom domstolarna har varit eniga. Vid sådant förhållande föreligger i målet 10-årig preskription om inte preskriptionsavbrott har förekommit. Den skadelidande har ostridigt väckt talan mot mäklaren senare än 10 år från avtalstidpunkten. HD fann att preskriptionsavbrott hade förekommit genom att de skadelidande inom fristen hade gjort en anmälan till mäklarens ansvarsförsäkringsgivare och framförallt genom att försäkringsgivaren i brev hade erkänt fordringsförhållandet. Då mäklaren valt att utnyttja försäkringen ansåg HD att preskriptionen även avbrutits gentemot mäklaren.

Slutligen har HD i det s.k. hotellmålet, *T 236-99*, konstaterat att försäkringsbolaget har förordat rätten att göra specialpreskription gällande då man löpande under en period har gjort utbetalningar på skadan och därigenom erkänt ersättningsskyldighet utan att göra förbehåll om att man önskade vara bibehållen möjligheten att i framtiden åberopa specialpreskription.

Noter

- ¹ Dufwa, B., Försäkringsrätt s. 22.
- ² Utterstöm, T, s. 3.
- ³ Jfr Strömbäck, AIDA 2000, s. 2 och Gabrielson 1999 s. 104 ff.
- ⁴ Se NJA II s. 405. I förarbeten till 28 § TSL hänvisas till 29 § FAL och i KFL hänvisas till FAL och TSL.
- ⁵ Jfr Ds 1993:39 s. 120, SOU 1998:82 s. 92.
- ⁶ Yllenius, Preskription av anspråk på försäk-

- ringsersättning, (examensarbete i försäkringsrätt VT 1998)
- ⁷ Prop. 1979/80:119 s. 88, fordringsbegreppet har samma innebörd som i 1 § i PreskF (1862).
- ⁸ Prop. 1979/80:119 s. 67.
- ⁹ Prop. 1976/77:5 s. 186 och 1979/80:119 s. 83 där depch. påpekade att i vissa fall kunde det av sammanhanget framgå att en tillämpning av PreskL bestämmelser är utesluten.
- ¹⁰ NJA II 1927 s. 406. Jfr prop. 1976/77:5 s. 189.
- ¹¹ Hasselrot, HB s. 214.
- ¹² Se Lindskog s. 57 f, Rodhe s. 650, Fehr s. 15ff. Jfr Hasselrot s. 201 f, citerar ur motiven till PreskF: *"Preskription består i förlusten af en rättighet, som ike inom föreskriven tid utöfat. Dess grund är vikten för staten däraf, att all talan i civila saker inom viss tid anställes. Under en obestämd tidsrymd kunna vittnen dö, skriftliga handlingar gå förlorade, och de omständigheter, hvaraf sakernas utredning beror falla i glömska. En till tid obegränsad rättighet, till talan skulle göra lagskipningen osäker och försätta enskilt i ett vådligt tillstånd af osäkerhet om egendom och rättigheter"*.
- ¹³ Lindskog s. 54 f, Rodhe s. 650, Fehr s. 17. Jfr NJA 1987 s. 259.
- ¹⁴ Lindskog s. 58.
- ¹⁵ Prop. 1979/80 s. 22.
- ¹⁶ Lindskog s. 52.
- ¹⁷ A. a. s. 53 f.
- ¹⁸ A. a. s. 59 f.
- ¹⁹ Prop. 1979/80:119 s. 71 ff.
- ²⁰ Prop. 1976/77:5 s. 189 f. Jfr Lindskog s. 575 f.
- ²¹ NJA II 1927 s. 407.
- ²² Prop. 1979/80:119 s. 72. Jfr Lindskog s. 496.
- ²³ Dvs. rätt att återkräva betalning, som erlagts i den oriktiga tron, att betalningsplikt förelåg.
- ²⁴ Lindskog s. 525 Rodhe s. 689-90.
- ²⁵ Jfr Hellner, Försäkringsrätt s. 195.
- ²⁶ Jfr Yllenius s. 12.
- ²⁷ Lindskog s. 210, jfr Fehr s. 237.
- ²⁸ Prop. 1979/80:119 s. 96 f. Jfr HovR:ns dom i mål T 193-99 (HD har meddelat PT).
- ²⁹ Jfr NJA 1999 s. 232. Jfr också Lindskog s. 218.
- ³⁰ Jfr Dufwa, B W, Flera Skadeståndsskyldiga, nr 403 och prop. 1979/80 s. 74 f.
- ³¹ Jfr prop. 1979/80:119 s. 64 f. och Forsström s. 49. Jfr NJA 1996 s. 809.
- ³² NJA 1998 s. 750 och NJA 1997 s. 734.
- ³³ Prop. 1979/80:119 s. 97.
- ³⁴ Jfr RH 1994:129. Jfr Nja 1998 s. 438. Jfr dock Gabrielsson 1999 s. 117.
- ³⁵ NJA II 1927 s. 406. Skiljeförfarande på konsumentområdet är inte längre aktuellt sedan lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och det bakomliggande EG direktivet.
- ³⁶ Se RH 1993:59; jfr Lindskog s. 315-318 och Rodhe s. 684.
- ³⁷ Prop. 1979/80:119 s. 97.
- ³⁸ Se not 134.
- ³⁹ SOU 1974:87 s. 337, prop. 1976/77:5 s. 187, Forsström s. 20 och Lindskog s. 263 f.
- ⁴⁰ NJA 1999 s. 232, jfr SOU 1974 :87 s. 337.
- ⁴¹ Jfr dock T 498/98 där HovR:s yttrade: "Enbart det förhållande att försäkringsbolaget påbörjat skadereglering utan dessförinnan framställa invändning har – som tingsrätten konstaterat inte betagit försäkringsbolaget rätten att senare göra gällande att kravet var preskriberat".
- ⁴² Jfr Bengtsson, B, Försäkringsrätt 1999 s. 40 ff.
- ⁴³ Jfr Prop. 1979/80:9 ff., SOU 1977:84 s. 96 och SOU 1974: 87 s. 142 f.
- ⁴⁴ Jfr dock NJA 1987 s. 243 och NJA 1987 s. 716 där beställares fordran på grund av fel i byggentreprenad har, när inte annan tidpunkt förfullgörandet entreprenörens huvudförpliktelse än dagen för överlämnandet av byggnaden ansetts löpa från den dagen.
- ⁴⁵ Jfr SOU 1989:88 s. 218.
- ⁴⁶ Jfr t.ex. 1999 s. 232.
- ⁴⁷ Jfr HD:s dom 2000-01-02, nr T 183-98.
- ⁴⁸ Se syftet med bestämmelsen om specialpreskription, prop. 1976/77:5 s. 187.
- ⁴⁹ Märk dock att 29 § FAL och 28 § TSL till skillnad från 39 § KFL också omfattar andra fordringar p.g.a. försäkringsavtalet än försäkringsersättning.
- ⁵⁰ Prop.1979/80:119 s. 83.
- ⁵¹ NJA II 1927 s. 405 där anges, "Av nu anförda skäl har kommittén ansett det påkallat att för

- försäkringsfordringar på grund av försäkringsavtal föreslå en särskild preskriptionstid, kortare än den som gäller för fordringar i allmänhet.”
- ⁵² Nordenson 1977 s. 435 f, jfr Lindskog s. 191.
- ⁵³ Nordenson 1977 s. 436, jfr Sahlberg s. 7.
- ⁵⁴ Nordenson 1996 s. 213 f., där han ger ordf. i TSN, Gabrielson kredit för att han uppmärksammat honom om detta misstag.
- ⁵⁵ Nordenson 1996 s. 214.
- ⁵⁶ Lindskog s. 190.
- ⁵⁷ Lindskog s. 191, Rodhe s. 669 f, jfr NJA II 1927 s. 407 f.
- ⁵⁸ NJA II 1927 s. 405 f.
- ⁵⁹ Lindskog s. 176.
- ⁶⁰ Forsström s. 20.
- ⁶¹ Lindskog s. 176. Jfr Hasselrot HB II s. 201 f.
- ⁶² Jfr dock 39 § 2 st KFL och 28 § 2 st TSL, vilket försäkringstagaren alltid har 6 månader på sig att väcka talan från det bolaget meddelat att slutlig ställning tagits till ersättningsfrågan.
- ⁶³ Se Svea Hovrätt i mål 2000-06-21 nr T 2311-99 (DT 49) och i mål 1995 nr T 498-95 (DT 69) behandlar 30 § 2 st FAL.
- ⁶⁴ Sexmånadersfristen i TSL infördes genom ett tillägg, (Lag 1999:266).
- ⁶⁵ Jfr dock 16 § TSL, vilket den skadelidande har rätt ersättning från TFF om han kan påvisa att han lidit en skada och att denna orsakats av ett motordrivet fordon och att fordonets identitet inte var känd för honom.
- ⁶⁶ Jfr HD:s dom 15 juni 2000, T 3840-98.
- ⁶⁷ Se RH 1994:129 och NJA 1997 s. 97. Jfr Hellner s. 196 s. ”Å andra sidan kan preskriptionstiden börja löpa innan utredningen om skadan är så fullständig, att kravet kan preciseras” Jfr dock Nial i Teori och praxis s. 266, som menar att en fullgörelsetalan avses med lokutionen ”göras gällande”.
- ⁶⁸ Jfr Strömbäck, E, AIDA 2000 s. 2, Gabrielson 1999 s. 104 ff. samt Herbert Jacobssons, SvJT s. 1973 s. 72 ff.
- ⁶⁹ NJA II 1927 s. 405 ff.
- ⁷⁰ Nial s. 265 ff.
- ⁷¹ Nial s. 272.
- ⁷² Jfr Yllenius s. 19.
- ⁷³ Lindskog, s. 441f, Jfr HovR:s dom 1999-10-19 i mål T 317-99.
- ⁷⁴ Nordenson 1996 s. 226, 228.
- ⁷⁵ Gabrielson 1999 s. 117. Jfr dock Gabrielsons, JT 1997-98 s. 655 ff. Jfr även NJA 1998 s. 438. HD fann i den att det är tillåtet för part att väcka fastsälletsetalan för att undvika preskription av motpartens skadeståndsskyldighet, trots att det ännu inte kunde avgöras om någon slutlig skada uppkommer.
- ⁷⁶ Strömbäck, AIDA 2000, s. 8. Jfr Gabrielson 1999 s. 113 och TSN:s cirkref. nr 3/1996.
- ⁷⁷ HD har meddelat PT i följande mål; nr T 1183-97, nr T 5756/99, nr T 317-99, nr T 47-98, nr T 193-99.
- ⁷⁸ HD meddelade ej PT.
- ⁷⁹ Jfr NJA II 1927 s. 504 f, (95 § FAL)
- ⁸⁰ Obligatorisk försäkring (fastställd genom lag) tecknas främst till skydd för tredje man, varvid skadelidande kan vända sig direkt mot ansvarsförsäkringsgivaren. Exempel härpå, 2 § trafikskadelagen (1975:1410), 22 § atoman-svarighetslagen (1968:45), fastighetsmäklar-lagen (1995:499), 6 § 2 p. försäkringsmäklar-lagen (1989:50) 4 § p. 2 och 5 § p. 3.
- ⁸¹ Jfr 57 § FAL.
- ⁸² Försäkringstagarens innestående ersättning hos ansvarsförsäkringsgivaren utgör en tillgång hos skadevällaren som är utmättningsbar, UB 4:14,15.
- ⁸³ En frivillig överlåtelse kan också ske i analogi med 27 § SkbrL.
- ⁸⁴ Svea HovR:s mellandom (1996-12-12 i mål T 1857/95).
- ⁸⁵ Jfr dock KFL § 7 finns en skyldighet att i samband med skadereglering erinra om risken för preskription.
- ⁸⁶ Jfr även TSN:s cirkulär nr 2/1996 där nämnden uttalar att ”den treåriga preskriptionstiden börjar löpa när den skadelidande fått faktisk kännedom om att han lidit en skada och att denna med viss sannolikhet kan antas ha upp-kommit vid en trafikolycka”.
- ⁸⁷ Jfr TSN:s cirkulärreferat nr 1/1999.
- ⁸⁸ Jfr NJA 1997s 97 ”Hadi som föll ner från en stege och skadade sig i huvudet när han skulle

- byta en glödlampa” ”Kännedomstidpunkten” allra senast när resultatet av den neurologiska undersökningen förelåg
- ⁸⁹ Jfr dock, Sveriges Försäkringsförbunds yttrande i denna del i NJA 1997 s. 97.
- ⁹⁰ Jfr NJA 1977 s. 176.
- ⁹¹ Jfr RH 1994:129, betr. Uttrycket ”fordringen kunde göras gällande” – det är tillräckligt att förutsättningarna för en fastställsetalan föreligger.
- ⁹² Jfr RFS 1985:33 och HovR:s dom 1999-10-19 i mål T 317-99.
- ⁹³ Jfr HD:s dom 15 juni 2000, T 3840-98, av journalanteckningarna framgick att skadelidande hade kännedom mellan trafikolyckan och hennes värk Hon ansågs därmed också ha haft kännedom om att hon hade rätt till ersättning för sveda och värk, denna rätt var därför preskriberad.
- ⁹⁴ Jfr dock LY 1997:14 där nämnden bl.a. yttrade. ”om skadan inte är tillräckligt allvarlig för att han skall begära ersättning för den, ---. Om skadan i sådant fall förvärras väsentligen, bör han kunna få ersättning för denna i viss mening nya skada, om han framställer sitt ersättningsanspråk inom tre år från den tidpunkt då den väsentliga förändringen inträffade.”
- ⁹⁵ Jfr Ekelöf s. 133.
- ⁹⁶ Hellner, Skadeståndsrätt s. 393 ff.
- ⁹⁷ Denna paragraf har sin äldre närmaste motsvarighet i 9 § BAL (1916:312)
- ⁹⁸ NJA II 1927 406.
- ⁹⁹ A. a. s. 407.
- ¹⁰⁰ Se SOU 1974:87 s. 336. Jfr Nordenson 1977 s. 413.
- ¹⁰¹ Prop. 1976/77:5.
- ¹⁰² Prop. 1975/76:15 s. 138.
- ¹⁰³ Prop. 1979/80 s. 41.
- ¹⁰⁴ A. a. s. 42.
- ¹⁰⁵ Nordenson 1996 s. 214.
- ¹⁰⁶ Nial s. 273.
- ¹⁰⁷ Strömbäck, AIDA 2000 s. 16. Jfr Sahlberg, s. 20.
- ¹⁰⁸ Nr 1/1997. Jfr också TSN:s yttrande, nr 379/99. Nämnden har för närvarande bordlagd ärende avseende tioårspreskriptionen i väntan på HD:s avgörande i frågan, TSN nr 36/2000.
- ¹⁰⁹ Jfr även Forsström, s. 1982, s. 28, Edvard Nilsson/Erland Strömbäck, 1984, s. 180.
- ¹¹⁰ Se responsum nr 128/1993, Gabrielssons JT 1997-98 s. 656 och Försäkringsbranschens yttrande den 23 maj 2000 till HD.
- ¹¹¹ PT i mål nr T 1183-97 (T 4958-98) och nr T 5756-99 (T 1866-00).

Litteraturförteckning

- Bengtsson, B, *Försäkringsrätt – några huvudlinjer*, uppl 5:1, Stockholm 1999.
- Dufwa B W, *Flera Skadeståndsskyldiga*, Stockholm 1993, vol II, Nr 4037.
- Dufwa, B W, *Försäkringsrätt*, Civilrätt 2, Stockholm 2000.
- Fehr, M, *Bidrag till läran om fordringspreskription enligt svensk rätt*, Uppsala, 1913, (cit Fehr).
- Forsström, J, *Preskription av fordringar*, Stockholm 1982, (cit. Forsström)
- Gabrielsson, E, *Trafikskadenämnden – några kommentarer till verksamheten och till bedömningen av whiplashskador*, ur Festskrift till ULF K. Nordenson, Stockholm, 1999, (cit Gabrielsson 1999).
- Gabrielsson, E, *Trafikskadenämnden – dess verksamhet och några rättsliga problem*, JT 1997-98 s 645-657 (cit Gabrielsson 1997).
- Hasselrot, B, *Handelsbalken II*, Stockholm 1910, (cit Hasselrot HB II 1910).
- Hellner, J, *Försäkringsrätt*, 2 uppl, Lund 1965, (cit Hellner).
- Hellner, J, *Skadeståndsrätt*, 5 uppl, Stockholm 1995.
- Jacobson, Ulf, *Skadelidandes rätt vid ansvarsförsäkring med hänsyn till särskilt till preskriptionsbestämmelsen i 29 § FAL*, Juridisk Tidskrift 1997-98 nr 4, Stockholm 1998, (cit Jacobson 1998)
- Lindskog, S, *Preskription*, Värnamo 1990, (cit Lindskog).
- Nial, H, *En försäkringsrättslig preskriptionsfråga, Teori och praxis* – Skrifter tillägnade Hjalmar Karlgren, Stockholm 1964, (cit Nial).
- Nilsson, E & Strömbäck, E, *Konsumentförsäk-*

- ringslagen, Helsingborg 1984, (cit Nilsson/Strömbäck).
- Nordensson, U K, *Några frågor om preskription* ur Vänbok till Erland Strömbäck, 1996, (cit Nordensson 1996).
- Nordensson, U K, *Trafikskadeersättning*, uppl 1:2, Uddevalla 1985, (cit Nordensson, 1985).
- Rodhe, K, *Obligationsrätt*, Stockholm 1984, (cit Rodhe).
- Sahlberg, D, *Preskriptionsbestämmelser i 29 § FAL och dess tillämpning på individuella olycksfallsförsäkringar*, 10 poäng, Örebro 1999, (cit Sahlberg).
- Sahlberg, D, *Preskriptionsbestämmelser i 29 § FAL och dess tillämpning på individuella olycksfallsförsäkringar*, 10 poäng, Örebro 1999, (cit Sahlberg).
- Strömbäck, E m fl, *Trafikskadelagen och andra ersättningsystem vid trafikskador*, uppl 5:1, Stockholm 1999, (cit Strömbäck m.fl.).
- Strömbäck, E, *Preskription i personskaderätten – tolkningar och tendenser i Sverige*, Stockholm 2000, (cit Strömbäck 2000).
- Yllenius, Vivianne, *Preskription av anspråk på försäkringsersättning*. Examensarbete på juristlinjen vid Stockholms universitet, vårterminen 1991 försäkringsrätt 20 poäng Stockholm, 1998, (cit Yllenius).

Kommentar till Försäkringsrörelselagen

Nu har tredje upplagan kommit!

Sedan andra upplagan av ”Kommentar till Försäkringsrörelselagen m.m.” utkom 1994 har det skett många förändringar, mycket beroende på utvecklingen inom EU.

Hans Frostell och Edmund Gabrielsson har nu gjort en omfattande översyn och revidering. I den tredje upplagan av lagkommentaren redovisas de omfattande och viktiga ändringar i försäkringsbolagens rörelser regler som behandlades i regeringens proposition 1998/99:87 och som trätt i kraft den 1 januari 2000.

Vidare finns bl.a. kommentarer till

- Lagen om utländska försäkringsgivares verksamhet i Sverige
- Försäkringsmäklarlagen
- Årsredovisningslagen

Boken omfattar 544 sidor.

Pris: 1 250 kronor + moms (6 %) och porto

Beställningsadress:
Svenska Försäkringsföreningen
Klara Norra Kyrkogata 33
111 22 Stockholm
Telefon: (46) 8 783 98 92
e-post: info@sff.a.se